

V+ architecture
documents on five projects

Sinds 2007 organiseren A+ Architecture in Belgium en BOZAR elk jaar weer samen een cultureel programma rond architectuur. Telkens nodigen we een gerenommeerd Belgisch architectenbureau uit om zijn werk voor te stellen in een monografische tentoonstelling met toonaangevende constructies. Dit jaar, met de steun van de Federatie Wallonië-Brussel en minister Joëlle Milquet, valt die eer te beurt aan het architectenbureau V+. Dit boek is de eerste monografie die aan hun realisaties is gewijd. Samen met Überknackig en Sara Cremer stonden Sophie Dars en Carlo Menon aan de wieg van dit boek. De publicatie zoomt in op vijf lopende projecten en benadrukt dat in het werk van V+ vooral het ontwikkelingsproces bepalend is en niet zozeer een vastomlijnde architecturale taal. Samen met Pierre Chabard, die gastauteur is, identificeren Dars en Menon aan de hand van de ontwerpen de architecturale thema's die nu al verschillende jaren duidelijk in het werk van V+ naar voren komen.

Het Brusselse bureau werd in 1998 opgericht en reeds in 2008 begon NICHE, een reeks microtentoonstellingen die we aan jonge Belgische architecten wijdden. V+ stelde er zijn eerste grote project voor: de Cinéma Sauvenière in Luik. Dat project was het resultaat van het beleid om met de steun van Chantal Dassonville en de Cel Architectuur van de Federatie Wallonië-Brussel jonge architectenbureaus toegang tot openbare aanbestedingen te geven. Het getuigde ook van de vele inspanningen die de architecten leverden om samen een concept uit te werken en hierover met de andere partijen die bij het project betrokken waren te communiceren. Die werkwijze leverde een massa documenten op waarbij ernaar gestreefd werd de conceptuele, ruimtelijke en structurele uitdagingen van het project in een voor iedereen verstaanbare taal te formuleren. De Cinéma Sauvenière bewees ook dat een dergelijke vorm van participatie niet noodzakelijkerwijs tot een vereenvoudiging van het ruimtelijke ontwerp leidde. En dat, hoe expressief de ruimtelijkheid van de bioscoop ook is, zij geen zuivere demonstratie van daadkracht is, maar veeleer het gevolg van hoe V+ vanaf de eerste schetsen nadacht over de plaats van architectuur binnen het kader van de erg aan normen gebonden bioscoopzalen.

In slechts enkele jaren tijd heeft V+ gestaag en met steeds dezelfde veeleisendheid een portfolio samengesteld met toonaangevende openbare projecten. Een selectie daarvan komt in dit boek aan bod. Verschillende kenmerken van de Cinéma Sauvenière hebben in de loop van de ontwerpen langzaam maar zeker vaste vorm gekregen en kunnen nu omschreven worden als typisch voor de werkwijze van V+. Dan hebben we het onder meer over de zorg die besteed wordt aan het (her)definieren van het lastenboek, de potentie van de ontwerpen om publieke ruimte te creëren, het doorgedreven interne participatieve proces, het opstellen van meertalige architectuur-

documenten, enz. Deze eerste monografie over het architectenbureau V+ gaat aan de hand van sterk uiteenlopende projecten, verspreid over heel België, dieper in op die aspecten. Ze toont aan dat architectuur een openbare en gezamenlijke activiteit is, traag en geduldig. De architectuurprojecten van V+ kun je pas goed begrijpen als je ook inzicht krijgt in de uitwisseling van brieven, tekeningen en maquettes. Die vormen dan ook het basismateriaal van dit boek en van de tentoonstelling *V+ 2014-2015*.

V+ en het ontwerperscollectief Rotor wonnen samen de architectuurwedstrijd van de Stad Brussel en maken nu werk van MAD Brussels, het nieuwe centrum voor mode en design in de Dansaertwijk. Het is meteen het bruggetje naar de zomertentoonstelling *De Belgen. Een onverwacht modeverhaal* die MAD en BOZAR samen op het getouw zetten. V+ en Rotor kozen ervoor om de volumes van het bestaande complex te behouden. Geen afbraak dus maar hergebruik. Het blijft een krachtig signaal in Brussel en een teken dat V+ zijn doopnaam blijft waar maken: *'Vers plus de bien-être'*. Architectuur, design en mode kunnen vanuit een vogelperspectief de levenskwaliteit in een stad wel degelijk helpen verbeteren.

Paul Dujardin
Directeur-generaal
en artistiek directeur van het
Paleis voor Schone Kunsten

Sophie Lauwers
Hoofd Tentoonstellingen van het
Paleis voor Schone Kunsten

Laurence Jenard
Directeur
A+ Architecture in Belgium

Table of Contents

27 Points on the Exhibition and the Book.....	10 ^{EN} 12 ^{FR} 14 ^{NL}
Sophie Dars & Carlo Menon	
Models	17
113. Water Tower — Ghlin.....	30
136. Cultural Centre — Deinze	52
131. MAD, Mode and Design Centre — Brussels	68
097. Phénix 5, Cinema and Image Centre — Charleroi	92
116. Folklore Museum — Mouscron.....	110
Stages of an Architectural Trajectory	129 ^{EN} 135 ^{FR} 141 ^{NL}
Pierre Chabard	
Conversations.....	147
V+, Sophie Dars & Carlo Menon	
Index and Plans	182
Colophon.....	191

27 Points on the Exhibition and the Book

1

V+ 2014-2015, the book and the exhibition, have been conceived as a single project. Both of them demonstrate the interplay between the realization of an architectural design and the development of a curatorial project. The time-scale of the exhibition sets the framework for experimentation and exchanges between architects and curators.

2

The book presents five public design projects that are on the drawing board or in course of construction. It reveals their complexity, maps their tensions, and questions the status of a working document in the processes of architectural mediation. Can an architectural design be fully understood before it is built? How may the exhibition affect the project's development, and vice versa?

3

This introductory text consists of a series of points that illustrate both editorial assumptions and the approaches adopted by the architects.

4

The outcomes of *V+* are subject to a comparatively indeterminate process, whose demands involve not so much the solution of problems as the opportunity to address new, fundamental questions about architecture.

5

A 'naive'¹ position, in which the understanding and handling of all the circumstances intrinsic to the project are the starting point for continuous research, from competition stage to construction site. Everything is potentially architecture: a folklore collection, three existing buildings of mediocre quality, an ambitious brief for an absent client.

6

The conception of a design project follows an uncertain path, with no predetermined hierarchy, in which the creative process, the context, the participants, and the many iterations of a plan or a detail all play an important part.

7

As if the project embodies all possible projects.

8

This condition cannot be met by the kind of architectural representations commonly published: photo-

graphs or scale models of the completed building. Paying attention to the many aspects of the project directs our interest to the whole range of working documents created daily by those involved – blueprints, annotated sketches, site photographs, e-mail attachments, models, etc. A way of 'reading' the project as it is being written.

9

Every project has a focal point, a specifically architectural question which may arise at any moment during the design process. Circumstances open or shut down the possibility of exploring a topic favoured by the architects.

10

For this reason, projects differ widely.

11

Architecture *depends*.² An empirical attitude which is based on actual opportunities and circumstances. The architecture of *V+* corresponds extremely well to this reality, and problematizes it.

12

Architects and curators invest in a kind of mediation that is connected to the questions posed by the architects' office. A retrospective of everyday experience, a genealogy of anecdotes.

13

Two elements play a part in the exhibition. The first, in two dimensions, puts together a series of working documents in the form of panels. The second emphasizes in three dimensions the collaborative aspect of projects: architects, a photographer, a film-maker, an artist and a site supervisor were invited to submit singular objects that would diversify the points of view and invoke the unexpected through their reactions to the respective projects.

14

The panel stands for discourse, the singular object stands for figure. One is expanded, the other condensed.

15

Only the panels are reproduced in this book.

16

The chosen method is a systematic review of all the existing documents: a plunge into the living archive of current projects in order to select meaningful fragments; addressing the different time-frames of the project, whose archaeology sparks off missing connections.

17

Once taken out of the archive, the documents are arranged on the surface of the table without a particular hierarchy. They are discussed, dated and compared, and then rearranged on the basis of the connections established between them. An iconographer's approach,³ which makes it possible to study and understand the ways in which architecture is produced.

18

Mounted in the architects' office, the panels become a place for interaction, rather than a hushed, neutralized location for an archive. All the documents have been chosen for their ability to affect the work in progress, from a critical design point of view.

19

The mounting permits a non-linear reading of the project. Description of the spaces or of the programme is replaced by a thematic approach, a *partial perspective*⁴ that opens up the potential for interpretation through a form of writing in images.

20

Everything rests on the intervals of meaning created between all the documents, and not on the overall cosmetic effect.

21

Every panel is a spatial and temporal association of documents produced at different stages of a project. While the narrative lines are relatively simple, all the images displayed have their own history and can be read on additional levels.

22

The economical principle underlying this edition is to stimulate interpretations of this kind. The extended captions lie part-way between supplying didactic information and posing open questions. Except in the case of the Folklore Museum in Mouscron: there, a text by Pierre Chabard resonates with the montage of documents on the board.

23

A transversal reading of the panels reveals some recurrent positions in the approach adopted by V+: negotiation, displacement, indiscipline, resistance, indeterminacy and over-investment in what already exists.

24

The panel relating to MAD (Mode and Design Centre, Brussels), for example, emphasizes the negotiation between the architects' two personae: that of the archaeologist, who conserves what exists, and that of the pragmatic builder, who adapts it to meet the requirements of the brief. This negotiation, operating

case by case, results in the creation of a series of white, differentiated spaces that are never neutral: a *dirty white cube* composed of found spaces, which an architect would never be able to imagine from scratch. These solutions always preserve the questioning that provoked them: the neutrality of contemporary exhibition spaces and architects' tolerance towards what exists.

25

The exhibition and the book implicitly affirm that the practice of architecture evades the sole logic of artistic creation when it questions certain taboos: the concepts of beauty, the architectural object, authorship and representation.

26

Without being impervious to disciplinary ambitions, V+ keeps a certain distance from the conventions and retains enough room for manoeuvre during the designing process. There are no limits to the field of ideas, though they are constantly put to the test, resulting in an architecture that is 'less powerful, but better adapted'.

27

The conversations with V+ at the end of this book reconsider these themes, exploring them more deeply and demonstrating their still provisional nature.

Sophie Dars & Carlo Menon
Curators

1 Thierry Decuyper has often laid claim to this word in our conversations.

2 Jeremy Till, 'The Expanding Field. Architecture beyond the Object', lecture given on 8 November 2012 at the Faculté La Cambre Horta, Brussels. See also *Architecture Depends* (Cambridge, MA: MIT, 2009), or the article written with Tatjana Schneider 'Beyond Discourse: Notes on Spatial Agency', in *Footprint* no. 4, 2009, pp. 97-111.

3 Garence Chabert and Aurélien Mole, 'Artistes iconographes', in *Art 21* no. 25, Winter 2009-2010, pp. 18-27.

4 Donna Haraway, 'Situated Knowledges. The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective', in *Feminist Studies*, vol. 14, no. 3, Autumn 1988, pp. 575-599.

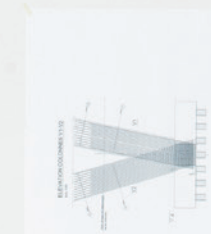
**Water tower,
Ghlin**

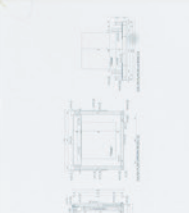
The Ghlin Water Tower is a landmark building in Ghlin, Iran, designed by the architect Hossein Amanat. The tower is a unique structure that combines traditional Iranian architecture with modern design. It is a tall, slender tower with a distinctive shape that resembles a traditional Iranian water tower. The tower is built with a combination of brick and concrete, and it features a series of balconies and a large, ornate entrance. The tower is a symbol of the city of Ghlin and is a popular tourist attraction.

Lost architectures

The Ghlin Water Tower is a landmark building in Ghlin, Iran, designed by the architect Hossein Amanat. The tower is a unique structure that combines traditional Iranian architecture with modern design. It is a tall, slender tower with a distinctive shape that resembles a traditional Iranian water tower. The tower is built with a combination of brick and concrete, and it features a series of balconies and a large, ornate entrance. The tower is a symbol of the city of Ghlin and is a popular tourist attraction.

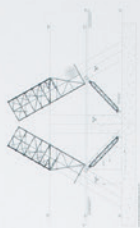

The Ghlin Water Tower is a landmark building in Ghlin, Iran, designed by the architect Hossein Amanat. The tower is a unique structure that combines traditional Iranian architecture with modern design. It is a tall, slender tower with a distinctive shape that resembles a traditional Iranian water tower. The tower is built with a combination of brick and concrete, and it features a series of balconies and a large, ornate entrance. The tower is a symbol of the city of Ghlin and is a popular tourist attraction.

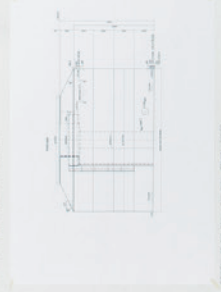
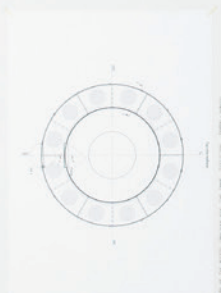
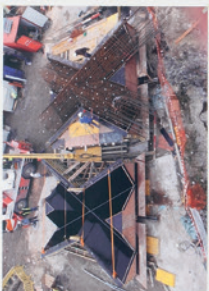
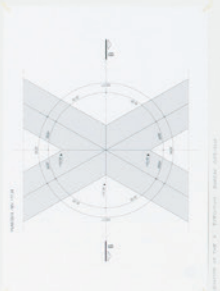
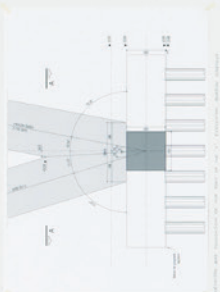

The Ghlin Water Tower is a landmark building in Ghlin, Iran, designed by the architect Hossein Amanat. The tower is a unique structure that combines traditional Iranian architecture with modern design. It is a tall, slender tower with a distinctive shape that resembles a traditional Iranian water tower. The tower is built with a combination of brick and concrete, and it features a series of balconies and a large, ornate entrance. The tower is a symbol of the city of Ghlin and is a popular tourist attraction.

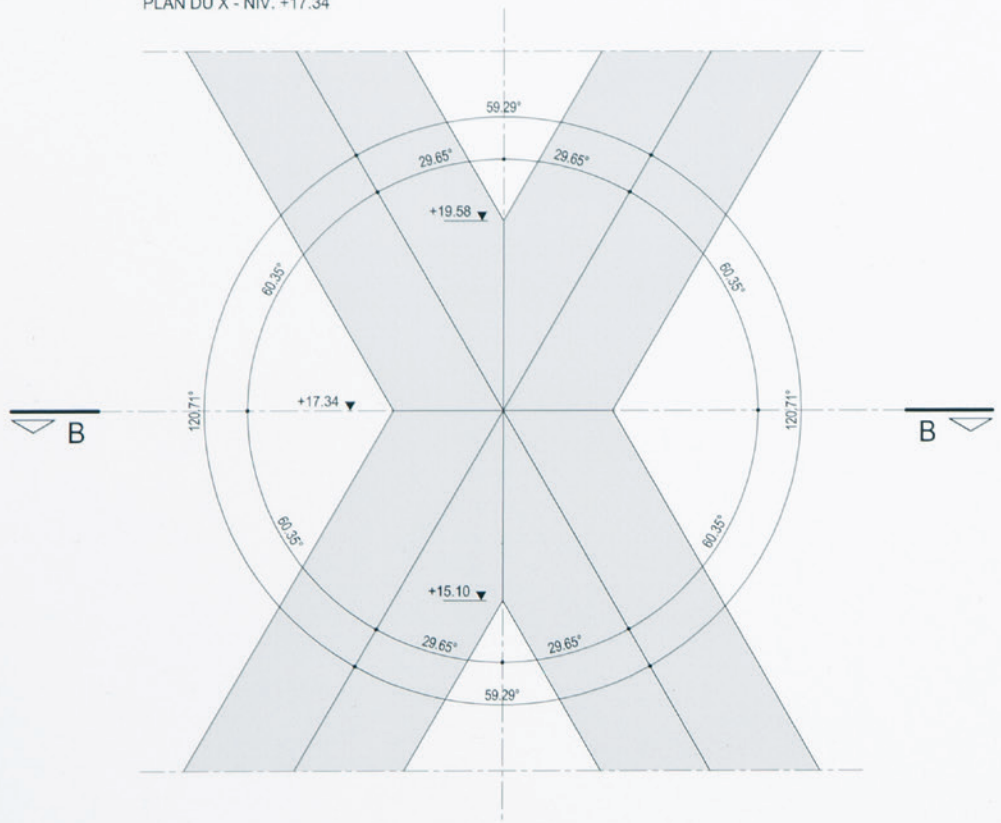

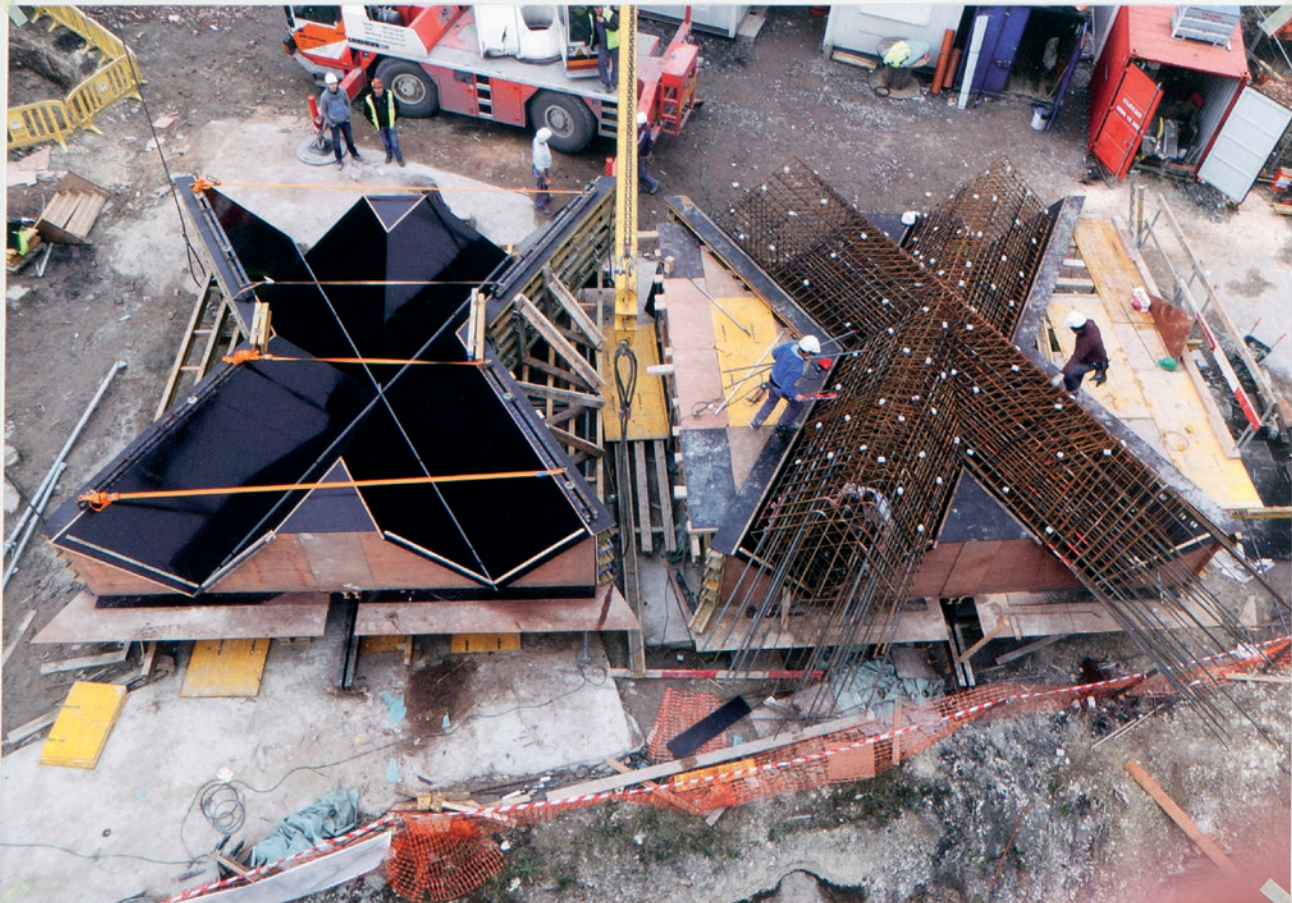
Technical drawing with descriptive text in a yellow box.

Small text block at the bottom right of the page.

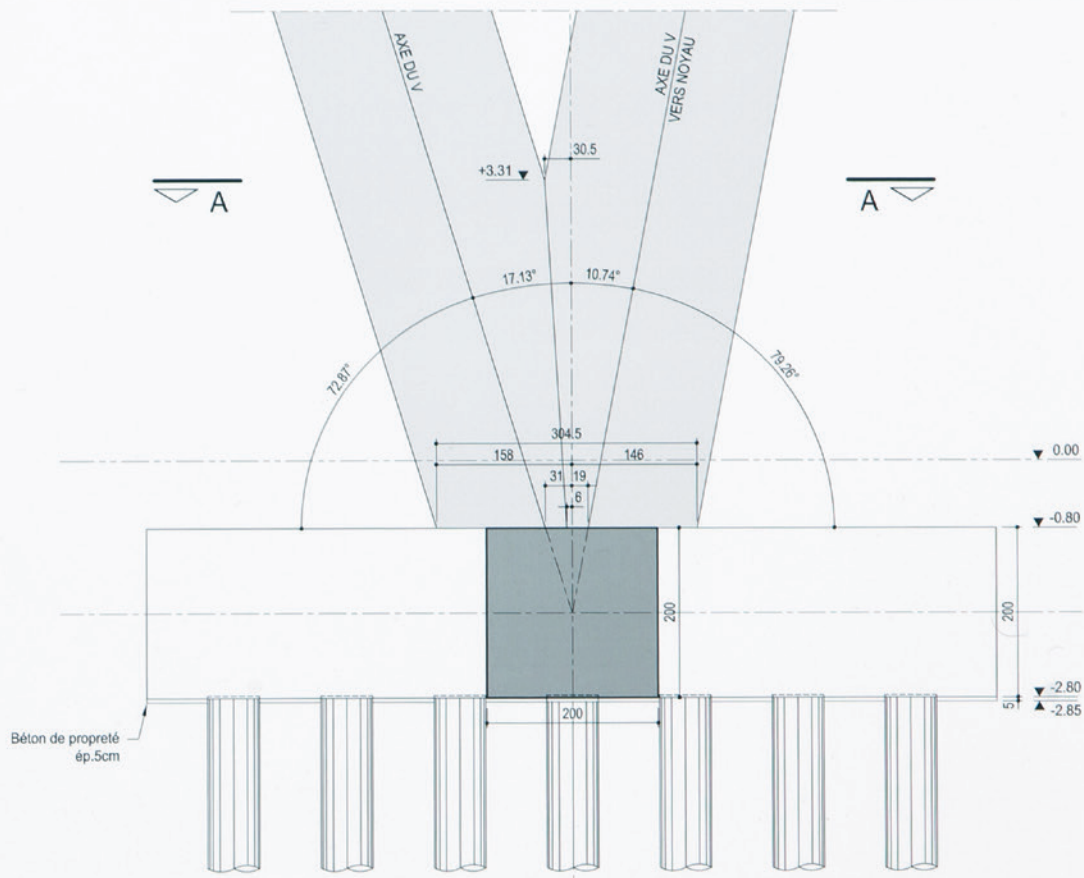

ELEVATION OF THE 'X'. EXECUTION. BUREAU GREISCH

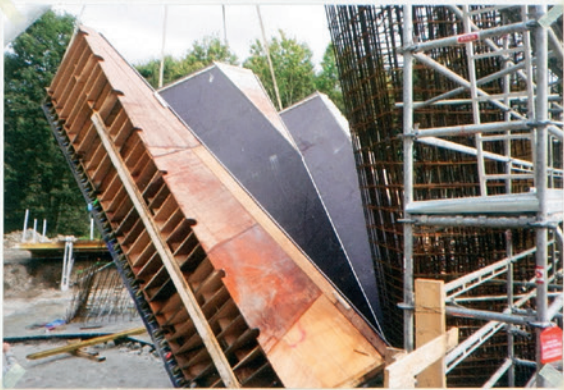

FORMWORK AND FRAMEWORK OF THE 'X'

ELEVATION AND FOUNDATION OF THE FOOT OF THE 'V'. EXECUTION, BUREAU GREISCH

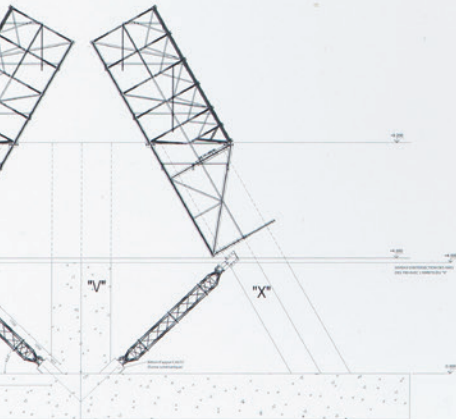

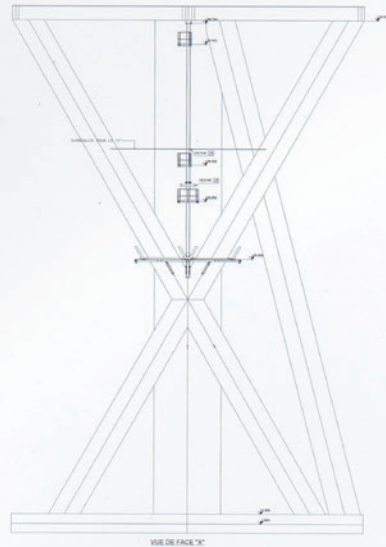
PROVISIONAL SUPPORT OF THE 'I' ON THE STAIRCASE

INSTALLATION OF THE CENTRAL SUPPORT BRACE. PHOTO: M. DELVAUX

FRANKI - JANSSENS

ELEVATION, CENTRAL VERTICAL BRACE OF THE 'X' WITH ITS WORK PLATFORMS. EXECUTION, FRANKI - JANSSENS

Tension.

The columns are finished but have not yet been joined to the table. They must form a perfect square with a 20-metre side, at a height of 42 metres. Six cables hold them up, adjust their tension and recuperate the deviations. Then, the crane starts to position the prefabricated beams, each weighing 17 tons and measuring either 10 or 20 metres. Before the table is entirely cast on pre-slabs, a 'brace' supports the structure of beams at the centre of the table, resting on the knot of the 'X'. This 'brace' will be the last element to be removed from the site, after the tank has been filled. A sand vat at its extremity makes it possible to loosen it gradually, while leaving the structure to deform itself bit by bit, under the weight of the water.

Pre-constraint through post-tension.

The resistance of the concrete table is ensured by the two diagonals that cross it. Above the table, two metallic arches compensate for the thinness of the slab by acting as inverted beams. Inside the concrete, two bundles of cables, stretched between the extremities, compress the table so as to counterbalance the tension induced by the weight of the water.

Il n'y a pas
de projet
avant le projet.
La posture
de V+

C Vous revendiquez une extrême attention à l'ensemble des circonstances du réel. L'appréhension de toutes ces contingences implique la gestion de l'incertitude, de l'indéterminé. Cette approche enrichit la matière du projet. Mais ne risque-t-elle pas d'autre part de le noyer par un excédent d'informations ?

V+ Notre ambition est précisément de tenir la complexité du contexte dans lequel évoluera le bâtiment. Agrandir le champ d'attention en commençant toujours par douter de la question qui nous est posée. Davantage de paramètres sont englobés par cette prise de recul. Cette vigilance est devenue une des missions à la base de notre pratique. Nos projets constituent souvent une prolongation des enjeux de la commande par une autre question plus que par une réponse ferme.

C Une démarche qui offre donc une multiplicité de points de vue, sans nécessairement établir une hiérarchie entre eux, un système de valeur préétabli. Une fois cet élargissement opéré, comment ces facteurs sont-ils structurés ?

V+ C'est la mise à l'épreuve par l'observation et l'expérimentation, sous forme de maquettes, de dessins, de discussions, qui permet d'établir une hiérarchie entre les aspects qui ont été relevés. Il y a bien sûr des éléments qu'on n'arrive pas toujours à traiter car nous sommes concentrés à en élargir d'autres. La question de la matérialité, par exemple, pourrait être approfondie. Si la commande était déjà précise à la base, nous pourrions – je spécule – passer plus de temps sur des enjeux plus spécifiques à notre discipline. Nous inventons en fait un métier un peu à cheval entre le commanditaire, l'architecte, l'urbaniste, le programmate... mais avec les seuls moyens de l'architecte.

C Vous explorez des thèmes qui ont une portée plus générale, en lien avec une culture architecturale qui dépasse le caractère très situé du projet. Comment ces thèmes émergent-ils parmi les autres enjeux à l'œuvre dans la pratique ?

V+ Ces thèmes deviennent des sujets d'attention lorsque la commande offre l'opportunité d'en explorer un. Nos préoccupations sont relativement disparates, multiples, en train de se réinventer perpétuellement. Il n'y a pas d'a priori dans les projets, d'idées préconçues, c'est pourquoi il est difficile de les saisir en dehors de leur propre histoire. Il n'y a pas de projet avant le projet. Nous sommes obligés de faire émerger ces recherches disciplinaires par des stratagèmes, dans un contexte qui n'est pas dans l'attente de notre figure d'architecte savant, expert. Or nous pensons qu'il est fondamental de

twijfel te trekken. Door afstand te nemen, verruimen we onze blik. Deze opmerkzaamheid ligt trouwens mede aan de basis van onze praktijk. Veeleer door een andere vraagstelling te formuleren dan door een kordaat antwoord te geven spelen onze ontwerpen in op de uitdagingen van de opdracht.

C Die aanpak biedt dus tal van gezichtspunten zonder dat daar per se een hiërarchie of een vooraf bepaald waardesysteem uit voortvloeit. Hoe wordt er structuur in die factoren gebracht nadat dit verruimingsproces een feit is?

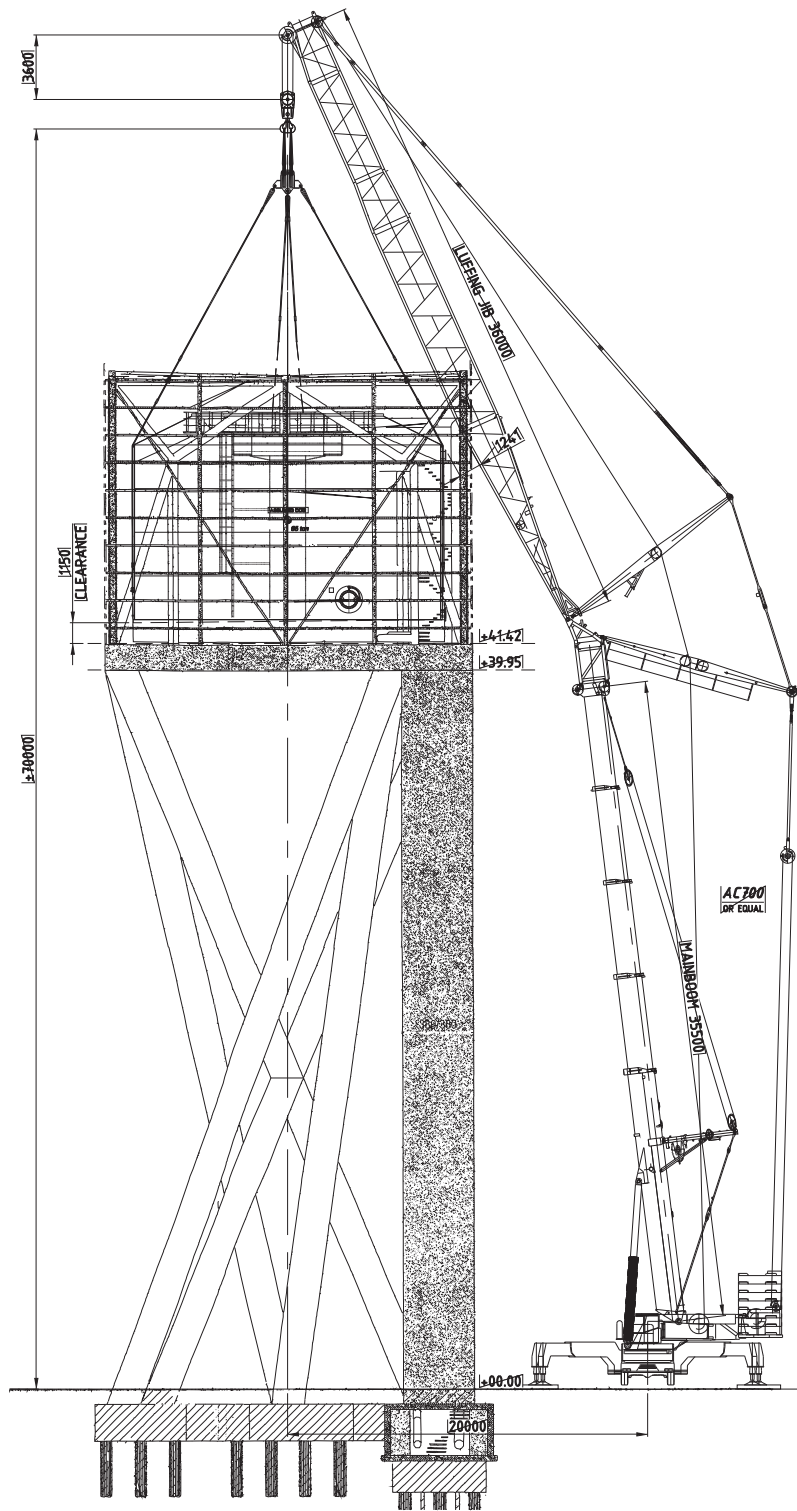
V+ We testen ze uit door observatie en proefneming aan de hand van maquettes, tekeningen en overleg; zo wordt de rangorde bepaald van de aspecten die naar voren zijn gekomen. Er zijn natuurlijk items die we niet altijd aan bod kunnen laten komen, omdat we ons focussen op het uitdiepen van andere punten. We zouden bijvoorbeeld dieper kunnen ingaan op de kwestie van de materialiteit. Als de opdracht al vanaf het begin vastomlijnd is, zouden we – theoretisch althans – meer tijd kunnen besteden aan de uitdagingen die meer specifiek met ons vakgebied te maken hebben. Eigenlijk bedenken we een vak waarin een rol is weggelegd voor de opdrachtgever, de architect, de stedenbouwkundige, de persoon die de projectdefinitie opmaakt... maar waarbij we enkel over de middelen van de architect beschikken.

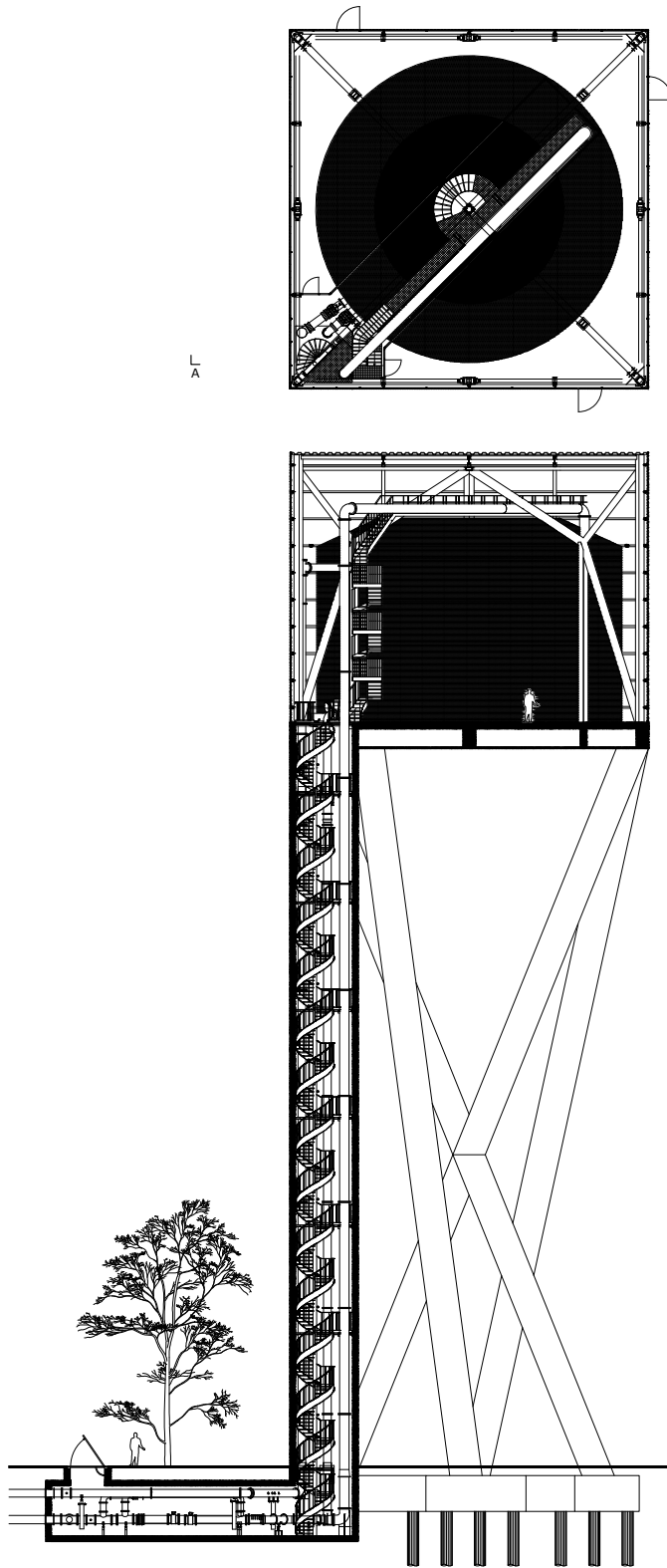
C Jullie nemen thema's onder de loep die een grotere reikwijdte hebben, die verbonden zijn met een architecturale cultuur die het specifieke karakter van een ontwerp overstijgt. Hoe komen die thema's bovendien tussen alle andere uitdagingen die in de praktijk een rol spelen?

V+ Die thema's worden aandachtspunten wanneer de opdracht de kans biedt om ze uit te diepen. Onze bekommernissen zijn relatief uiteenlopend en gevarieerd, en wijzigen voortdurend. Wat de projecten betreft zijn er geen a priori's, geen vooropgezette ideeën. Daarom is het moeilijk om de projecten buiten hun context te begrijpen. Er is geen ontwerp voor het ontwerp. We moeten al deze vakgerelateerde studies op subtiele wijze uitvoeren in een context die niet open staat voor de expertise van de architect. Omdat we van mening zijn dat het van fundamenteel belang is om dat beeld te bestendigen. Daarom moet onze expertise interessant zijn voor anderen. Het onderzoeken van een architecturale thematiek wordt bijgevolg een daad van verzet. Maar het ontwerp is niet de plaats om een bepaalde thematiek door te drukken waardoor deze zich boven andere eisen zou kunnen stellen: we zijn daarom terughoudend tegenover een verheerlijking van radicaliteit en verkiezen het risico te lopen om complex te zijn. We proberen die thema's zo vakkundig mogelijk te behandelen, en leggen er ons bij neer dat ze latent, broos en poreus blijven.

C Er spreekt dus een soort dubbelzinnigheid uit jullie relatie met het vakgebied: enerzijds is er de poging de waarden van de

Index and Plans

COUPE AA'

PLAN

0 | | | | 5m